



KORXONALARDA ISHLAB CHIQUARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO‘LLARI

Ilmiy rahbar: Muxtarov Mahmudjon Marifovich

Andijon davlat texnika instituti

“Iqtisodiyot” kafedrasi dotsenti

Nimoniddinov Jamshidbek Alisher o‘g‘li

Andijon davlat texnika instituti

Iqtisodiyot yo‘nalishi 4-kurs talabasi

Annotatsiya. Maqolada korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning zamonaviy usullari va strategiyalari tahlil qilinadi. Texnologik innovatsiyalarni joriy etish, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish, xodimlar malakasini oshirish va resurslardan samarali foydalanish kabi asosiy yo‘nalishlar ko‘rib chiqiladi. Xarajatlarni optimallashtirish, sifat nazorati tizimlarini joriy etish va raqamli texnologiyalardan foydalanishning samaradorlikka ta’siri o‘rganiladi.

Kalit so‘zlar: ishlab chiqarish samaradorligi, texnologik innovatsiyalar, avtomatlashtirish, xodimlar malakasi, xarajatlarni optimallashtirish, sifat nazorati tizimlari.

Kirish. Korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, bugungi kunda raqobatbardosh bo‘lish uchun muhim ahamiyatga ega. Zamonaviy usullar va strategiyalar ishlab chiqarishni optimallashtirish, xarajatlarni kamaytirish va mahsulot sifatini yaxshilashga qaratilgan. Quyida ushbu jarayonlarni amalga oshirishda qo‘llaniladigan ba’zi asosiy usullar va strategiyalar keltiriladi.

➤ Lean ishlab chiqarish konsepsiyasi, isrofgarchilikni kamaytirish va jarayonlarni soddalashtirishga qaratilgan. Bu usulda har bir jarayonni tahlil qilib,



keraksiz bosqichlar yoki resurslarni aniqlash va ularni bartaraf etish maqsad qilinadi. Natijada, ishlab chiqarish jarayoni tezlashadi va xarajatlar kamayadi. Lean usuli, shuningdek, ishchilarni jalb qilish va ularning fikrlarini inobatga olish orqali ham samaradorlikni oshiradi.

➤ Zamonaviy texnologiyalar, masalan, avtomatlashtirilgan ishlab chiqarish tizimlari va robototexnika, ishlab chiqarishni yanada samarali qilishda muhim rol o'ynaydi [1]. Ushbu texnologiyalar yordamida ish jarayonlari tezlashadi, xatolar kamayadi va mahsulot sifatini oshirish mumkin. Raqamli texnologiyalar, masalan, IoT (Internet of Things) yordamida real vaqt rejimida ma'lumotlarni tahlil qilish imkonini beradi, bu esa qaror qabul qilish jarayonini tezlashtiradi.

➤ Korxonalar o'z ichidagi jamoalarni rivojlantirish va ularning fikrlarini inobatga olish orqali samaradorlikni oshirishlari mumkin. Jamoaviy ish muhitini yaratish, xodimlarning motivatsiyasini oshiradi va yangi g'oyalar paydo bo'lishiga olib keladi. Innovatsion yondashuvlar, masalan, yangi mahsulotlarni ishlab chiqish yoki mavjud jarayonlarni takomillashtirish orqali korxonaning raqobatbardoshligini oshiradi.

➤ Sifatni boshqarish tizimlari, masalan, ISO standartlari yoki Six Sigma metodologiyasi, ishlab chiqarish jarayonlaridagi sifatni nazorat qilish va yaxshilashga yordam beradi [2]. Ushbu tizimlar yordamida korxonalar mahsulot sifatini doimiy ravishda nazorat qilib borishi va zarur bo'lganda o'zgarishlar kiritishi mumkin. Bu esa mijozlar ishonchini oshiradi va bozor ulushini kengaytiradi.

➤ Energiya va xom ashyo kabi resurslardan samarali foydalanish korxonaning umumiy xarajatlarini kamaytiradi. Energiya tejoychi texnologiyalarni joriy etish yoki qayta ishlash jarayonlarini optimallashtirish orqali resurslardan foydalanishni yaxshilash mumkin. Bu nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki ekologik barqarorlikka ham hissa qo'shadi.



➤ Xodimlarning malakasini oshirish va ularni yangi texnologiyalar bilan tanishtirish ham samaradorlikni oshirishda muhim ahamiyatga ega. Korxonalar o'z xodimlariga doimiy ravishda ta'lim berib, ularning bilim va ko'nikmalarini yangilab turishlari kerak [3]. Bu nafaqat ish unumdorligini oshiradi, balki xodimlarning ishga bo'lgan qiziqishini ham kuchaytiradi.

➤ Mijozlarning ehtiyojlarini tushunish va ularga mos mahsulotlar taklif etish korxonaning muvaffaqiyatiga bevosita ta'sir qiladi. Mijozlarning fikrlarini inobatga olish, ularning talablariga mos ravishda ishlab chiqarishni yo'lga qo'yish orqali korxonalar o'z mahsulotlarini yaxshilashlari mumkin.

Umuman olganda, korxonalarda ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun zamonaviy usullar va strategiyalarni qo'llash zarur. Bu jarayon nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki korxonaning raqobatbardoshligini ham oshiradi, natijada bozorning talablariga yanada moslashuvchan bo'ladi.

Xarajatlarni optimallashtirish, sifat nazorati tizimlarini joriy etish va raqamli texnologiyalardan foydalanish, zamonaviy ishlab chiqarish jarayonlarida samaradorlikni oshirishning muhim omillari hisoblanadi [4]. Ushbu uchta yondashuv birgalikda korxonaning raqobatbardoshligini oshirish, xarajatlarni kamaytirish va mahsulot sifatini yaxshilashga yordam beradi.

Xarajatlarni optimallashtirish - bu har qanday korxona uchun muhim vazifadir. Xarajatlarni kamaytirish orqali korxonalar o'z foydasini oshirishi mumkin. Buning uchun avvalo, ishlab chiqarish jarayonlaridagi isrofgarchiliklarni aniqlash zarur. Masalan, xom ashyo yoki energiya sarfini tahlil qilish orqali keraksiz xarajatlarni bartaraf etish mumkin. Lean ishlab chiqarish metodologiyasi bu jarayonda juda foydali bo'lishi mumkin. Lean yondashuvi, jarayonlarni soddalashtirish va keraksiz bosqichlarni olib tashlashga qaratilgan. Bu nafaqat xarajatlarni kamaytiradi, balki ishlab chiqarish jarayonini tezlashtiradi va mahsulotning bozor talablariga mosligini oshiradi.



Sifat nazorati tizimlari ham samaradorlikni oshirishda muhim rol o'ynaydi. Sifatni boshqarish tizimlari, masalan, ISO standartlari yoki Six Sigma, mahsulot sifatini doimiy ravishda nazorat qilish imkonini beradi [5]. Ushbu tizimlar yordamida ishlab chiqarish jarayonlarida yuzaga keladigan muammolarni erta bosqichda aniqlash va ularni bartaraf etish mumkin. Sifat nazorati nafaqat mahsulotning o'ziga taalluqli, balki mijozlar ishonchini oshirishga ham xizmat qiladi. Mijozlar sifatli mahsulotlarga talab qo'yganligi sababli, sifat nazorati tizimlarini joriy etish korxonalar uchun raqobatbardosh ustunlik beradi. Mahsulot sifatini yaxshilash orqali korxonalar nafaqat mijozlarning qoniqishini oshiradi, balki qayta sotib olish ehtimolini ham kuchaytiradi.

Raqamli texnologiyalardan foydalanish esa, ishlab chiqarishni yanada samarali qilishda muhim ahamiyatga ega. Raqamli texnologiyalar, masalan, IoT (Internet of Things), big data va sun'iy intellekt, ishlab chiqarish jarayonlarini avtomatlashtirish va optimallashtirish imkonini beradi. IoT texnologiyalari yordamida mashinalar va uskunalar real vaqt rejimida monitoring qilinishi mumkin, bu esa muammolarni erta aniqlash va tezkor choralar ko'rishga yordam beradi. Big data tahlili esa katta hajmdagi ma'lumotlarni qayta ishlash orqali jarayonlardagi samaradorlikni oshirishga yordam beradi. Masalan, ma'lumotlar tahlili orqali xarid qilish tendentsiyalarini aniqlash yoki ishlab chiqarish jarayonlaridagi noaniqliklarni bartaraf etish mumkin.

Ushbu uchta yondashuv - xarajatlarni optimallashtirish, sifat nazorati tizimlarini joriy etish va raqamli texnologiyalardan foydalanish - bir-birini to'ldiruvchi jarayonlardir. Xarajatlarni kamaytirish orqali korxonalar o'z resurslarini yanada samarali ishlatishi mumkin, bu esa sifat nazorati tizimlarining samaradorligini oshiradi. Sifat nazorati esa raqamli texnologiyalar yordamida yanada kuchaytirilishi mumkin; masalan, avtomatlashtirilgan sifat nazorati tizimlari orqali muammolarni tezda aniqlash va bartaraf etish mumkin. Shunday qilib, xarajatlarni optimallashtirish, sifat nazorati tizimlarini joriy etish va raqamli



texnologiyalardan foydalanish korxonalar uchun nafaqat iqtisodiy foyda keltiradi, balki ularning raqobatbardoshligini ham oshiradi. Ushbu yondashuvlar birgalikda ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali va barqaror qilishga yordam beradi. Shunday qilib, korxonalar bozor talablariga moslashuvchan bo‘lib qoladilar va o‘z mijozlariga yuqori sifatli mahsulotlar taklif etish imkoniyatiga ega bo‘ladilar.

O‘zbekiston korxonalarida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish, iqtisodiy samarani ta’minlash va raqobatbardoshlikni kuchaytirish maqsadida bir qator amaliy tajribalar va yondashuvlar mavjud. Ushbu tajribalar asosida ishlab chiqarish jarayonlarini yanada samarali qilish uchun bir nechta muhim jihatlarni ko‘rib chiqamiz.

Xarajatlarni optimallashtirish. O‘zbekistonning ko‘plab korxonalari xarajatlarni kamaytirish orqali samaradorlikni oshirishga harakat qilmoqda. Masalan, “O‘zbekneftgaz” aksiyadorlik jamiyati o‘zining ishlab chiqarish jarayonlarida energiya sarfini kamaytirish bo‘yicha innovatsion yechimlarni joriy etmoqda. Buning uchun energiya samaradorligini oshiruvchi texnologiyalar va uskunalar o‘rnatildi. Korxonalar o‘z jarayonlarini tahlil qilib, isrofgarchiliklarni aniqlash va bartaraf etish orqali xarajatlarni sezilarli darajada kamaytirishi mumkin. Lean ishlab chiqarish metodologiyasini joriy etish, keraksiz bosqichlarni olib tashlash va jarayonlarni soddalashtirish orqali xarajatlarni optimallashtirishda yordam beradi.

Sifat nazorati tizimlari. Sifat nazorati tizimlarini joriy etish ham O‘zbekiston korxonalarida muhim ahamiyatga ega. Misol uchun, “O‘zbekenergo” kompaniyasi sifatni boshqarish tizimini ISO 9001 standartlariga mos ravishda joriy etgan. Bu tizim yordamida mahsulot sifatini doimiy ravishda nazorat qilish imkonini beradi. Sifat nazorati jarayonlari orqali muammolarni erta aniqlash va ularni bartaraf etish mumkin. Shuningdek, sifatni nazorat qilish orqali mijozlar ishonchini oshirish va bozor talablariga mos mahsulotlar ishlab chiqarishga erishiladi.



Raqamli texnologiyalar. Raqamli texnologiyalarni joriy etish O‘zbekiston korxonalarida ishlab chiqarishni yanada samarali qilishda muhim rol o‘ynaydi. Masalan, “O‘zbektelekom” kompaniyasi raqamli xizmatlarni kengaytirish orqali mijozlarga yanada sifatli xizmat ko‘rsatishni maqsad qilgan. IoT (Internet of Things) texnologiyalaridan foydalanish, mashinalar va uskunalarni real vaqt rejimida monitoring qilish imkonini beradi. Bu esa muammolarni erta aniqlash va tezkor choralar ko‘rishga yordam beradi. Shuningdek, big data tahlili yordamida xarid qilish tendentsiyalarini aniqlash va ishlab chiqarish jarayonlarini optimallashtirish mumkin.

Kadrlar malakasini oshirish. Kadrlar malakasini oshirish ham ishlab chiqarish samaradorligini oshirishda muhim ahamiyatga ega. O‘zbekiston korxonalarida malakali mutaxassislarni tayyorlash va ularning bilimlarini yangilash uchun treninglar va seminarlar tashkil etilishi kerak. Masalan, “O‘zbekiston temir yo‘llari” kompaniyasi o‘z xodimlari uchun zamonaviy texnologiyalar bo‘yicha treninglar o‘tkazadi. Bu nafaqat kadrlar malakasini oshiradi, balki kompaniyaning raqobatbardoshligini ham kuchaytiradi.

Innovatsion yechimlar. Innovatsion yechimlar joriy etish orqali ham ishlab chiqarish samaradorligini oshirish mumkin. O‘zbekistonning “O‘zbekneftgaz” kompaniyasi yangi texnologiyalarni joriy etish orqali ishlab chiqarishni modernizatsiya qilmoqda. Innovatsion yondashuvlar yordamida jarayonlarni avtomatlashtirish va optimallashtirish mumkin. Buning natijasida ishlab chiqarish jarayonlari tezlashadi va xarajatlar kamayadi.

Xulosa. Xulosa qilib aytganda, O‘zbekiston korxonalarida ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun xarajatlarni optimallashtirish, sifat nazorati tizimlarini joriy etish, raqamli texnologiyalarni qo‘llash, kadrlar malakasini oshirish va innovatsion yechimlarni joriy etish kabi jihatlarga e‘tibor qaratish zarur. Ushbu yondashuvlar birgalikda korxonalar uchun iqtisodiy samara keltiradi va ularning raqobatbardoshligini oshiradi. Natijada, O‘zbekiston korxonalari bozor



talablariga moslashuvchan bo'lib qoladilar va yuqori sifatli mahsulotlar taklif etish imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. To'rayevna, Sodiqova Nigora. "KORXONANING MOLIYAVIY BAQARORLIGI: OMILLARI VA KO'RSATKICHALARI." *Gospodarka i Innowacje*. 47 (2024): 140-146.
2. Karomatovna, Musayeva Jamila. "KORXONALARNI BOSHQARISH SAMARADORLIGINI OSHIRISHNING IQTISODIY TASHKILIY MEXANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH." *JOURNAL OF INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH* 2.3 (2025): 163-178.
3. Javlonbek, Siddiqov. "SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY SALOHIYATINI BAHOLASH USULLARI VA ULARNING SAMARADORLIKKA TA'SIRI." *Научный Импульс* 3.26 (2024): 164-168.
4. Khusanova, Gulchekhra. "IQTISODIYOT VA BIZNES." *Nordic_Press* 3.0003 (2024).
5. Ortiqov, Abdurahim. "Sanoatiqtisodiyoti." *Darslik.-T.: TDIU* (2009).